

86.3-6

M | 44

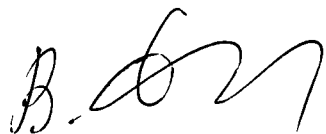
Успенський собор Почаївського монастиря

Монастир СКИТ

1732 рік
2014 рік

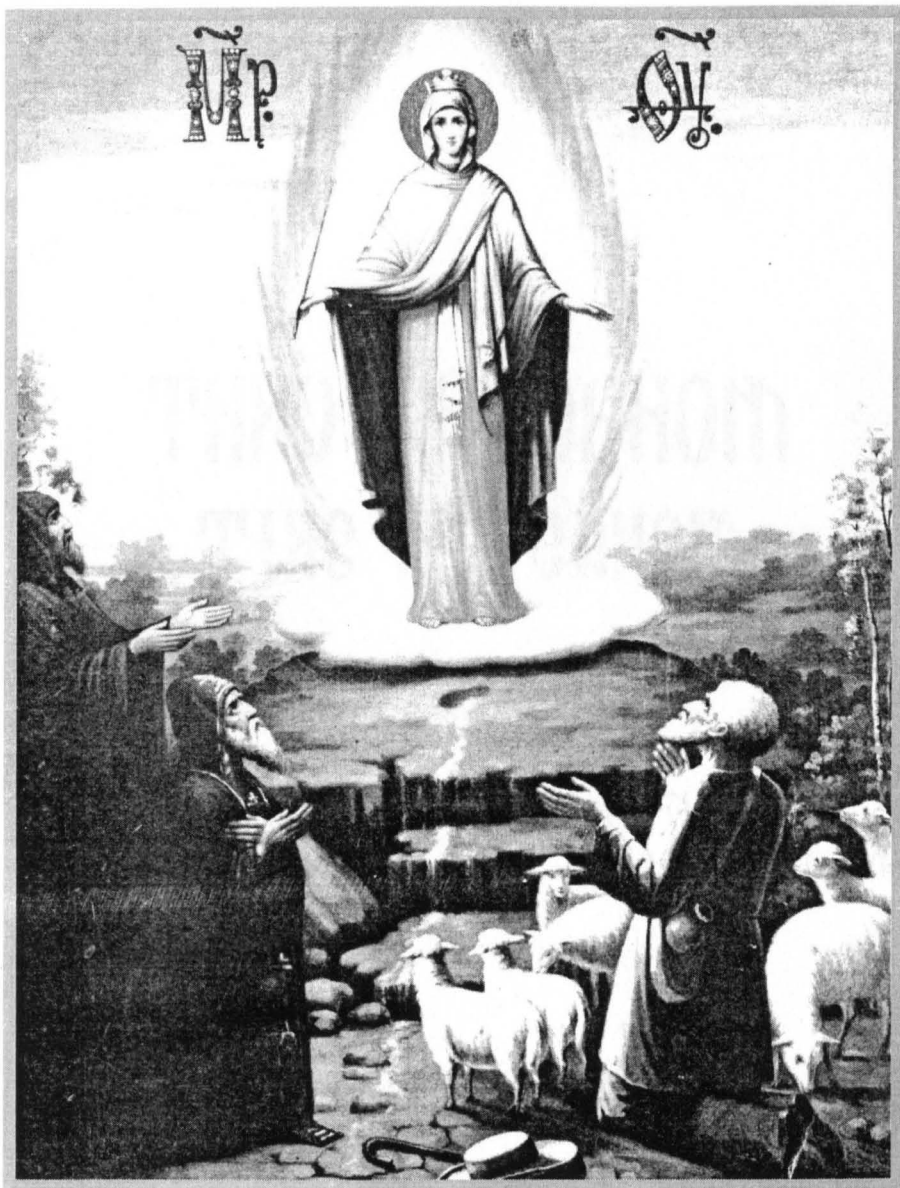

МОНАСТЫР СКИТ
MONASTYR SKIT

A handwritten signature in black ink, appearing to be the initials 'B. S.' followed by a stylized flourish.

03.10.2014р.

1732 рік
2014 рік

Чудесне з'явлення Божої Матері пастухам на Почаївській горі

«МОНАСТІР СКИТ» – ЙОГО ПЕРЕКЛАД І ПЕРЕКЛАДАЧІ

Вивчаючи документальні та історичні джерела до ранньої історії Почаївського монастиря в Держархіві Волинської області, натрапляємо на одне із найбільш ранніх писемних історичних джерел невідомого автора ченця-василіана св. обителі Руської унійно-православної церкви під назвою *Monastyr Skit*, писаний польською мовою 1732 року.

Це одне з найстаріших збережених джерел до ранньої історії Почаївського наземного монастиря-скиту, яке проливає світло на час, місце, засновників цієї великої святині Волинської землі.

Офіційна московська і промосковська історіографія витоками святині подавала 1240 рік, коли-то після Батієвого погрому Києва врятовані ченці пішли на Захід і заснували святу обитель, а оскільки їх попередня стояла біля річечки Почайна, то, сумуючи за нею і попереднім Київським монастирем, перенесли назву її на Святу гору і містечко Почаїв.

Ми зробили цей переклад не випадково, а саме для того, щоб розвіяти поданий вище й інші міфи, які нам нав'язувала біла і червона московська світська і церковна історіографія, та повторили їх місцеві малороси.

Насправді ж, як впливає з цього важливого джерела, засновником наземної святині був чернець Мефодій,

за сприяння українського шляхтича Туркула він зложив 29 серпня 1219 року наземний монастир-скит, одначе, як було написано на надмогильному камені Боніфатія – «відновника і сторожа місця святого», тобто відновив святість місця на печерному монастирі.

Це писемне джерело першої половини XVIII ст., хоч і писане ченцем-василіаном, є дуже об'єктивне – і під будь-яким критичним наставленням опонентів автора «Monastyr Skit» ані його автентичність, ані його правдивість не може бути перекреслена.

Автор наголошує, хоч сам чернець Руської унійної православної церкви, що і в найбільш ранньому періоді її заснування і діяльності святиня була суто православна, суто українська, а засновником її був українець-волинянин чернець Мефодій, який довгий час з певними перервами проживав на Афоні, вдосконалював свою душу, вершив чернечі подвиги.

Повернувшись до Почаївської гори, де свята Пocha-Діва творила чудеса, Мефодій до кінця свого земного життя перебував на Святій горі, разом з братією розбудовував заснований Монастир Скит, глибокою вірою і праведним життям служив Богові, рідному народові, рідній землі.

Працю цю переклали кандидат церковно-історичних наук Володимир Рожко і почесний професор Любов Василів-Базюк з Торонто з однією метою – дати український переклад українському досліднику. Перекладаючи, ми не лише хотіли точно передати зміст, а й тогочасну XVIII ст. польську й українську мову, одначе дотримувались при перекладі своєрідності мов тої доби, церковних канонів святої віри нашої – українського православ'я.

Цей наш переклад, виданий окремим виданням, буде важливим україномовним джерелом для наших науковців, студентів духовних і світських навчальних закладів, які будуть вивчати історію Почаївського монастиря – найбільш шанованої святині Волині, України.

Володимир РОЖКО

МОНАСТІР СКИТ

Подаємо опис цього Монастиря, розпочну від часів перед його заснуванням. Перед заснуванням Монастиря Скиту та місцевість була лісовою пущею, в якій панували тільки дикі звірі, дикі птиці, яких рідко можна було спіткати деінде, як тут, в місцевих околицях. Тут, у тих близьких околицях знаходилися різного роду не тільки звірі, а також і дикі птиці, для яких у Європі ще не було другого ліпшого місця і вигіднішого, як у тих лісових пущах, без перешкод для них вільного життя та їх передвічної родинної місцевості. Бувало амотори приїжджали на полювання, але не так на полювання, як на видовище диких звірів і диких птиць, які приводять людину до великого подиву, як оповідав пан Туркул, дивлячись на ті звірята на полюванні і на дикі птиці. Деякі люди оповідають, які оглядають і сумніваються в існуванні Бога, як на землі, так і в Небі, то дивлячись на те життя тут, у цій безголосній пустці мусить подумати, хто над ними панує, щоб вони жили так вільно і без всякого земного панування над собою. Подумай і заглибся в своїх роздумах, то Бог Всемогучий Пан Неба і землі опікується над всіми живучими тут на землі, як

над людиною, так і над живучими. Панування Його, – Того, котрий на висотах, що бачить все своїм оком той земний упадок. – Хоч деякі люди оповідають, що нема Бога на світі і ніколи Його не було, але я, мої улюблені брати, говорю, що Бог на Небі був, є і буде, і кінця Божого буття не може бути, такі думки заглибилися в моєму розумі. Мої кохані брати, що ви можете сказати на моє оповідання, всі тут чужі дивляться на видовище в пустці, на життя живучих вільно пануючих цею пустою. Один з товаришів розказав: тепер наша розмова на деякий час перерветься для того, що вечір надходить, сонце спустилося на спочинок, а ми не знаємо, де буде наш спочинок, треба нам, браття, приготувитися до нічного спочинку і вибрати вигідне місце перебути ніч у тих диких безлюдних пустках.

Оповідання Туркули було на високій горі, котра має в сусідстві другу гору, меншу від тої гори, на якій була розмова. Гора, на якій була розмова, дуже висока, стати на схід лицем, то направо три гори, – одна гора направо, ближче розмовної, є нижча, а направо тої друга нижча, а направо третя гора з одної сторони лагідно спускається, а з другої сторони спадає стрімко; і так для перебуття ночі поїхали на гору, з котрої залишилося з тих трьох дві наліво, а одна позаду і дві поміж собою комунікаційні гори з сходом і заходом; від першої одна буде на схід, а друга на захід. Тому і на тій горі оселилися на нічліг на самому вершечку гори; та гора представляла собою немов була насипана, бо всюди і з всіх сторін мирно (лагідно) понижується і на

спуску з гори на захід впливає джерело, де зробили самі ринвочку і поставили випалений пень для того, що то була рідкісна вода до пиття, потрібна для людського здоров'я. Під час ночівлі, то було 1198 р. 17 квітня; на тому полюванні було 11 панів і 18 помічників до полювання, всі вони провели ніч на цій горі. На полювання вони приїхали з маєтку Перегіна, Будня, Львова і Кракова, бо деякі з них мали маєтки недалеко тих диких пустинь, безлюдних, як також пан Ценер і Потоцький – горожани з Галича і Карпатських гір. На те місце завше приїжджало те панство два рази на рік осінню і весною; часто їм в тих місцевостях були різні дивні з'явлення; одного разу така була присутність всіх приїжджих тих панів, крім Ценера і двох людей. Так одного разу, коли було полювання осінню 1197 року 25 листопада, ніч була темна, розклали великий вогонь, в час коли всі присутні були при вогні, то над горою на захід загриміло і грім переходив на гору, де ночували, і тут закінчилася громовиця; у тій хвилині з'явився олень над вогнищем, почали до нього всі стріляти, але його не забили, вистрілили на нього 15 стріл, а він стоїть напроти вогнища, стоїть без жодного руху, – коли підійшли до нього, що з ним сталося, то, не доходячи кроків два, зник з очей, а від того місця тріщало з долини до вершечка, немов зірка падаюча з Неба продовжуючим шнурком, якого один кінець на землі, а другий був у хмарах; всі налякалися такої появи, повернулися до вогнища і почали висловлювати похвалу на Ім'я Боже, і почали продовжувати розмову

поміж собою, що це може означати, чи це є на добро, чи на зло, – але всі підтвердили, що це є таємниця Божа. Ту ніч провели без нічного відпочинку, а на другий день поїхали додому. На весну 1198 року 17 квітня знову приїхали на полювання, і з ними пан Центер приїхав і двоє чоловіків Михайло і Тиміш, ніч провели на тій самій горі, і отже останньої ночі пану Туркулові з'явилася в сні панночка і почала говорити: ви тут вибрали собі місце до відпочинку на ніч і дуже собі сподобали, і я сподобала, бо це місце є, на якому з'явилася, і буде хвала на честь Прославленої перед троном Отця Небесного. Коли очунав зо сну, подивився вгору і побачив над собою немов жменю палаючої соломи не більше як 9 ліктів (віддаль від кісточок до ліктя – стара мірка), збудив усіх своїх товаришів, коли всі встали на ноги, то палаючий огонь в повітрі полетів на західню гору; щоб перевірити, що це є, відправилися на ту гору половина перебуваючих людей, куди полетів огонь, а половина залишилася тут для розвідування, що це таке; те вогнище почало перелітати з одної на другу гору, це тривало довго, – прилетить вогнище на гору, побуде в повітрі хвилин п'ять, а потім на другу – і там хвилин п'ять; як ці, так і другі не могли зрозуміти таємниці того вогняного чуда; зійшлися на тій самій горі, де ночували, то вогонь не переставав, як перед тим, літати з одної гори на другу; на кінець летіло вогнище на західню гору і почало літати понад цілою горою, на всі чотири сторони, вилетіло вогнище на середину гори і стояло в повітрі над самою землею,

вогнище тривало не довше як півгодини на середині над землею і подалося до хмар немов шнурком, лежачи одним кінцем на землі, а другим у хмарах. Кінець обірвався від шнурка в хмарах і зникав на горі; то було в ночі о годині пів до другої; коли день почав надходити і рання звізда показалася, кожний тут з присутніх товаришів стали на коліна і почали промовляти разом хвалу Найвищому Творцю за Його чудове знамення і почали радитися поміж собою, що це незavidне місце – є святе, і на одній з тих гір поставимо пам'ятку, котра б тривала віками, і всі були згідні з тим, поки від'їхали від того чудесного місця, то тривало до вечора. На тій горі, де ночували, викопали землянку, а по середині виробили з незрушеної землі круглий стовп і на тому стовпі положили хліб, сіль і воду, а на деревах на чотирьох сторонах біля землянки поробили написи, на кожному дереві на чотирьох сторонах, коли ця чудова поява сталася; а на другій горі положили камінь, обсадили деревами, беручи під увагу, скільки було присутніх людей, в годині 6-й під вечір того самого дня відійшли додому з великими здивуваннями і не zostавити те місце без належної уваги; коли вони приїхали до своїх маєтків, то почали все оповідати, що їм трапилося на полюванні побачити за чудове з'явлення, а також почали судити, поділившись по половині, якщо не зле, то добре, але більшість стверджувала, що це є відзнака таємниці Божої Матері (Матки Боскої). І так від того часу почали відвідувати гору Скит частіше, ніж перед тим на полюванні, і на тій

горі постановив собі пан Туркул заложити малу каплицю на честь і хвалу того чуда в 1203 році 1 травня. Каплиця була збудована з дубового дерева, нарубаного на тій самій горі. Каплиця мала шість ліктів довжини і чотири ширини; була збудована подібно до криниці без фундаменту і стовпів, а просто вкопана і з вільним входом у каплицю, бо не було зроблено дверей, а тільки отвір. Напроти входу до каплиці був Образ Найсвятішої Марії Панни стоячи, на вогнищі, і перед нею на столику лежав хліб, вода і сіль, у бічних стінах на дереві в каплиці як з одної, так і з другої сторони вирізьблені написи, чому ця каплиця вибудована і хто вибудував, а над образом був малий отвір, де мало бути вікно на 1 лікоть у квадраті, підлога була з тої не зачепленої землі, а залишилася в цілості так, як була будована землянка, тільки забрали стовп, вироблений з землі, а на його місці поставили столичок. Дах був накритий деревом без стелі. Образ був привезений паном Туркулом з власного дому, який намалював Мефодій, що прибув з Греції і гостював у власному домі пана Туркула 8 днів, а на кінець відходу за два дні намалював олійною фарбою Образ Найсвятішої Марії Панни стоячи, на липовій дощці, на вогнищі, 2 лікти висоти і 1 лікоть з половиною ширини. Цей Образ був виконаний по оповіданні пана Туркула про чудесне з'явлення на горах, де зібралися на полювання. Коли намалював образ, то поблагословив пана Туркула тим обрядовим Образом і сказав: *“Я той Образ намалював про місце чуда, занеси його”* – і підписав на пам'ятку

чуда. І так Образ, який намальований Мефодієм 1213 року 13 лютого, є в каплиці. Коли Мефодій прощався, виходячи з дому Туркула, то зробив заповіт, щоб, відвідуючи сторони Греції і оглядаючи святині Грецькі, не пропустити місця чудес без особливої уваги. Туркул дав слово чести, що то все виконає з належною охотою. По відходу гостя з дому минуло 2 роки, і Туркул поїхав до Греції, під час дороги міцно захворів і, щоб виздоровіти і відвідати Грецькі святині, вирішив вибудувати собі святиню, – хвороба не була довга, приїхавши до Греції, не минув жодної святині, – заходив до монахів-затворників, розпитував їх про таємниці Матері Божої і оповідав своє чудесне появлення, на кінець пішов на прощу на Афон, тут в одній святині познайомився дуже близько з Діаконом, оповів йому чудесну свою появу. Діакон сказав: “По закінченій прощі зайдеш до мене, то я разом з тобою піду на прощу на чудесне місце, і при допомозі Матері Божої зложимо там святиню, бо те місце є святе”. Минуло б літ, і товариші пішли на прощу на гору, де були чуда, не заходячи до дому Туркула; – на чудесній горі провели добу, це було 1219 року 16 серпня. Діакон рішив собі не залишати цього місця аж до смерті, бо першої ночі і Туркулу, прийшовши з Діаконом, показалося чудесне з’явлення, а Туркул пішов до хати маєтку Урніна, розказав в себе дома про таку славу і честь гори, на те місце поїхала вся родина п. Туркула. Коли приїхали, то Діакон став на коліна і молився півтори години, поки не закінчив відправу і не звертав уваги на прочан, які

просили розказати в тому часі, бо думали, що так довго чекають і не будуть мати жодної відповіді. По закінченні відправи встав і сказав: “В Ім’я Пана нашого Ісуса Христа прийшли до мене на те святе місце мої наймиліші прочани і браття, – розкажу вам, що це місце гори як одної, так і другої є для хвали і захоплення правовірного народу; відколи я є тут на цій горі протягом 4 днів, то жодної ночі не було без чудесного з’явлення, чудо з’являється в постаті образу огнистого, що стоїть у тій каплиці над горою на 10 ліктів від землі, але це чудо гине – зникає на сусідній горі, котра є на захід 3 чи 4 милі відлеглости, це означає, що ця гора є початком, а тамта кінцем почесті і захоплення правовірного народу. Тут нічого не залишається, як тільки заложити монастир, до якого правовірний народ буде приходити для пошани Отця Небесного, тут, на тій горі зробили не дуже велике рішення, при допомозі Матері Божої на цім місці чуд заложимо малий Монастир, бо вже видно при допомозі Найсвятішої Марії Панни правовірний народ буде отримувати нагороду, котра є на Небі, і одночасно лікаркою на землі для народу, утікаючого від різних випадків на цьому чудесному надбанні”. По закінченій розмові Туркул від’їхав разом з своєю родиною до свого дому, а Діакон Боніфатій залишився при своєму зоставаючому труді, який собі більше сподобав як своє власне життя. Не звертав жодної уваги, що кожної ночі відвідували дикі звірі його помешкання і заглушували своїм ричанням пустельну тишу самотньої ночі, не тільки не звертали жодної

уваги дикі звірі при відвідинах мого святого помешкання, котре було незахищене, не мало жодного закриття, а тільки вільний вхід, але лягали напроти отвору і немов з увагою і цікавістю дивилися на мене і слухали відправу, а після закінчення відправи, коли відходив на відпочинок, то і звірята відходили від мого помешкання і знову починали ричати, котрі жодного звуку не подавали при відвідинах помешкання. Як видно, під Опікою Матері Божої людині власне нічого не станеться злого. Таке самотнє життя в тій безлюдній пустці Діакона Боніфатія, який перебував на молитві день і ніч, не ївши нічого, тільки лісові корінці і гриби. Не довго це тривало, приїхав Туркул за два тижні разом з людьми і дозволом від Центера, до котрого належала вершина, на якій треба було збудувати монастир. І так монастир для ченців коло Почаєва на віддалі 3–4 милі зложений 1219 року 29 серпня п. Туркулом і названий Монастир Скит в Почаєві, а перед тим заложенням Монастиря це була тільки безлюдна пустка, а з заложенням Монастиря названо Почаїв (Почаївським), де почало з'являтися чудо Матері Божої. Першого дня нічого не робили, а тільки вибрали місце для Монастиря, але і цілу гору, аж до самого підніжжя з хрестом у руках, котрий був принесений з Греції Мефодієм, і так з тим, що мали в руці, пішли на сусідню гору, де те саме повторили. Коли скінчили обходити з хрестом і свяченою водою по чудесних місцях і повернулися засновники, то надходило сонце до спочинку, посідали до їжі і найперше поломили хліб і їли, посоливши

сіллю, який обносили під час посвячення чудесного місця, а потім за звичайним звичаєм приступили до їжі. Наступила ніч, і 12 людей і сам п. Туркул полягали навколо розложеного вогнища, а Діакон Мефодій вбільшості перебуває на молитві в каплиці. Отож тої ночі з'явилось чудо Матері Божої при всіх товаришах, у годині 12-й ночі була освітлена вся гора невидимим блиском протягом трьох годин, і перейшло на сусідню гору і тривало до появи ранішньої зірки, а потім усе світло створило один клубок і зникнуло перетягуючим шнурком від землі; увесь народ під час цілої ночі відчував пошану до Матері Божої, що провів на молитві аж до сходу ранньої зірки, а потім положився на спочинок. Мефодій бачив інше чудесне з'явлення в своїй каплиці. Показалося йому, що в каплиці зробився великий Монастир на подобу Афонського Найсвятійшої П. Марії, улюблениці пророка Іллі, і Мефодій був захоплений так само до сходу ранньої зірки. Коли наступив ранок, то Діакон прийшов до народу привітати їх, що є з ними Бог, який буде постійно перебувати в цьому святому місці; народ почав оповідати про чудесне з'явлення, а Діакон почав оповідати своє чудесне з'явлення, за що всі почали хвалити Бога, падаючи на коліна. На тому закінчилася розмова всіх присутніх. Потім встали та взялися до роботи до заложення Монастиря Скиту в Почаєві, найперше почали рубати дубове дерево на тій самій горі, де мали закладати Монастир. Під час двох тижнів люди приготували дерево на Монастир. Монастир

заложили на 15 ліктів ширини і 20 довжини, стіни закладали на подобу криниці лінійним прилученням дому Монастиря для чернецтва рахунком до 20. За півроку збудували для 20 ченців Монастир з помешканням; під час роботи Діакон Мефодій працював разом з людьми, не звертаючи жодної уваги на тяжкі теслярські роботи. П. Туркул так само помагав у малих роботах, не дививсь на свій старший вік; Пана Туркула дуже часто приїжджала до Монастиря і при роботі працювала ціла родина. Під час перебування жодного чуда не було, а хоча якесь чудо і було в каплиці, то Діакон не розказував перед ніким, а тільки записував у своїй каплиці на стіні по одній і другій стороні по середині грецькою мовою, також його написами всі стіни були списані впродовж його життя в тій каплиці, яка була його садибою.

Коли Монастир був повністю збудований, посвятили його на уживання людности, через рік, а саме 1220 року, з великою вірою до Монастиря після освячення поступило тих 12 робітників, які будували Монастир для ченців, імена їх: Миколай з дому Чворович, Геронім з дому Воґолів, Хома з дому Человіцький, Матвій з дому Судоловицький, Андрій з дому Якубовський, Станіслав Громадовський, Петро з дому Ходзоковський, Пилип з дому Мочогарів, Йосип з дому Гронотинський, Ульянов з дому Оранович, Боніфацій з дому Жаркович, Олександр з дому Говокози, а Діакона вибрали на ігумена Монастиря, якому всі дали слово виповнювати різні Монастирські роботи в найбільших тягарях,

щоб тут нам положити життя на цьому чудовому місці, де ми всі були свідками того чуда. При вході до Монастиря середину творить чотирибічна будова на один поверх, підносячись поміж високими деревами. Будова вся збудована з дубового дерева, нічим не помальована, впирається до Монастиря своєю одною стіною, для злучення вільного ходу з Монастирем і келії ченців, яка застається по правій стороні при вході до Монастирського порогу, а каплиця Діакона наліво, що залишилася в своїй цілості, до якої Діакон кожної ночі ходив на молитву. Ченці провадили життя дуже скромне, молитовне, чернече, – для того викликали велику пошану не тільки в близьких околицях, але в дальших землях і в інших іновірців. Засновник Монастиря Діакончи, радше, відновитель святого місця, вдягнув на себе волосяницю, зроблену з шерсті звірят і кінських хвостів. Люди, що приходили до Монастиря на Святі Літургії, бачачи їх життя, оповідали, що вони взяли для себе янгольський спосіб життя. Крім того, влаштування, приймання людей і частування хлібом і сіллю згромаджувало людей з віддалі 20 миль від місця чуд, що навіть і в зимі було повно прочан, як на ярмарку. Навіть розбійники приходили на службу до того святого, чудотворного місця, деякі залишалися в Монастирі назавше і приймали на себе різні терпіння під час посту і важкої праці, які вдень працювали для власного Монастиря, а ночі проводили на молитвах для очищення своєї душі, бо бувало хто прийде з правовірних до того святого місця, то так його віра

проникне в його серце, що деякі залишали свої всі земні добра, а не залишали святого місця без своєї присутності до самої смерті. На всіх і в усіх місцях Монастиря було так канонічно і гарно улаштовано, що тільки можна було побачити в Грецьких святинях. Образи в Монастирі були намальовані на візантійський стиль. Діаконом Мефодієм була намальована Мати Божа у віттарі, що стоїть ногою на змії, а знизу напис: “Вона стерла (з лиця землі) голову змія, а нам відчинила браму Небесну до царства Небесного”, а по боках два Янголи тримають в притемненому світлі над головою корону, а по других сторонах два малі віттарі, направо образ у віттарі Бога Отця з написом під низом: “Приходьте до мене і наслідуватиме царство Небесне”; а з лівої сторони в віттарі образ Спасителя, що розіп’ятий на хресті, з написом внизу: “Душо правовірна, хочеш вічного життя, я є життя вічне”; а по сторонах, на бічних стінах страждання Пана нашого Ісуса Христа мальовані на 12 образах олійною фарбою, так що всі образи мальовані Діаконом Мефодієм і підписані слов’янською мовою. Намальовані всі образи були на дубових дошках, виготовлених власними руками. Книги і Євангеліє, принесені Діаконом з Греції, були написані на слов’янській мові. Всі церковні ризи до служіння також були принесені з Греції, в них Діакон завше відправляв служби як в Монастирі, також і так само в каплиці.

Порядок відправи служби Божої впродовж цілого року, починаючи від нового року, так аж до кінця року, Діакон означав найважливішою інструкцією відправляти

службу до народу і в обряді, що було виписано на кожне свято і неділю. Інструкція була як до служіння, так і до посту на великий піст перед Великоднем і на піст Пилипівки перед Різдвом Христовим, у котрих не тільки їли раз в добу, але й бувало так, що після двох діб на третю добу під час першого, так і другого посту вільно було їсти раз в добу кавалочок хліба і кубок води, а перед Великоднем два дні – у велику П'ятницю і Суботу не вільно було їсти нічого до самого рана Великодня, а на Великдень після відправи служби засідали до споживання Великодньої паски, яка була приготована з молочними продуктами, і то тільки на перший день Великодня, а в другі – останні дні дозволено було їсти з олією і то раз на добу. За особливим дозволом було дозволено їсти рибу і то тільки один раз. На Різдво Христове було дозволено їсти з молочними продуктами, а деякі свята були з постом, протягом від першої всенічної аж по другій всенічній того свята, в 10 годині. І так протягом цілого року, кожного року в такому обряді і звичаю проводили життя ченці Монастиря Скиту в Почаєві на тому полі чуд у перших роках віків. Всі роботи, що належали до Монастирських потреб, були виконувані власними руками ченців як в Монастирі, так на полі, до яких належало 130 днів праці на орному полі; випрацьовувано власною працею ченців, на котрому перед тим був глухий ліс, і сінокосу для 300 косарів, а ліс, що належав до Монастиря, займало 10 годин, щоб обійти для людини довкола; стільки було всієї землі;

рілля була власністю Почаївського Монастиря, яка була віддана на віковичну власність п. Центером Монастирю Скиту у Почаєві на горі місця чудес, яку посвідчив своєю власною присутністю. Каплиця Мефодія була за брамою Монастиря, обросла корчами, до якої вела вузька, щоб одному пройти, стежка. Увійшовши через внутрішню Монастирську браму, і на тій стороні на ній два плоскі – випуклі філари (грубий шнурок, обмотаний помальованими фалдами гіпсу), а в середині знаходяться слідуючі образи: над великим отвором на середині образ Спасителя в хмарах. Нижче того вікна при філарах у мілких заглибинах з лівої сторони образ з написом вгорі “С-ий Апостол Яків,” а на правій – другій образ з написом зверху “С-ий Апостол Іван Богослов”. Трохи нижче на вузькому синьому виступі, що тягнеться через філари, слідуючий напис жовтою фарбою: “Року 1213 було чудо; і збудована ця капиця коштом пана Туркула для пошани улюбленого місця цього”. Над самим склепінням зі сходу каплиці символ Остороги з написом всередині: “Саваоф”, а по боках дві голови водною (фарбою) затіньовано. Потім по боках отвору в малих вирізах з лівої сторони образ з написом зверху “Чудотворець Святий Миколай, який чуда творив”. Той святий тримає змотаний папірус з написом: “Боже, не переставай чуда творити на цім місці”. – З правої – очевидно образ з написом вгорі: “Браття мої, якщо тілом відійду від вас, але духом з вами буду завше” – і на тім образі намальований Мефодій. – Написи на тих всіх образах написані на

слов'янській мові. Мефодій до прийшовшої старості працював для Почаївського Монастиря на святій тій горі чудес, який перед смертю два роки не виходив з каплиці, а коли захворів і ліг на смертельному гробівцю, то, покликавши всіх своїх братів, він заповів їм про розлучення з місцем чуда: я залишаю вас самих тут, і, щоб були добрими свідками місця чуд і для вашого урядування і керування, виберіть собі з посеред ваших ченців, хто би вами правовірно керував і вашим Монастерем; і заповів по його смерті для нього зробити гріб з неприступного каміння, де за життя власноручно був приготований Мефодієм Діаконом. Яким способом закінчив своє життя Мефодій, то не відомо, лишень одного ранку довго не появлявся до ченців, який завше зранку перед службою зустрічав ченців і був присутній на службі, але одного ранку не появився старець як до ченців, так і до Монастиря. Послали одного ченця, який повернувся і повідомив, що Мефодій вже не живе. Коли пішли до нього всі ченці, то застали померлого із зложеними руками на грудях. Подивилися ченці на свого Батька, які втратили доброго керівника і трудящого і забезпечуючого ченців у всіх пастирських звичаях і обичаях Почаївського Монастиря місця чудес. Добрий той пастир, який пасе свої вівці. Мефодій насправді був добрим Пастирем, бо віддавав сам себе за своїх братів до загибелі молитвами як день, так і ніч, ніколи не переставав молитися, щоб Ласка Божа не залишила без свого надбання того місця чудес. Мефодій полежав після своєї смерті два дні, а

на третій з належною пошаною положили до гробу, що сам викопав недалеко каплиці, в якому заповів за свого життя засипати його тіло землею і покласти камінь з написом за бажанням ченця. Ченці поклали камінь на сиру землю, подібний до того каменя, під котрим покладено тайну святості, то є срібна чаша, в якій частка С-го Миколая Нікейського, принесена Мефодієм з собою з Єрусалиму, а на мощах положено камінь з написом: Гора та свята і нехай буде святість у срібній чаші на півтора ліктя в землі і приложена каменем в каплиці під вівтарем. На гробі Мефодія положили ченці камінь з написом: “Тут лежить відновник і сторож місця святого”. По його смерті Монастир в Почаєві провадили і керували кілька років прокладеною дорогою, як було за життя Мефодія, і ченці, що залишилися, самі поміж собою вибрали наставника Почаївського Монастиря на місці чудес, де жодного року не було без появи чудес. Мефодій прожив 97 років і помер 1228 року 3-го червня, в Скиті була закладена теологічна школа і молитовних ченців було нараховано 25, отже всіх з монастирськими вірними синами сто. У той час Почаївський Скит проявляв владу над Монастирями Подільськими, Белзьким і Волинським і був, можна сказати, благословленою горою і святим місцем у тій землі до часів перенесення на другу сусідню гору, де чудесна стопа Божої Матері; в Скиті була разом заложена друкарня. Два рази на Скит були напади. – Три рази була пошесть і одного разу померло стільки, що залишилося 5 ченців на цілий Монастир. Ці смутні

часи для Монастиря були в 16 столітті, а школа разом з друкарнею була заснована в 15 столітті, – доказом того всього є старожитна каплиця, яка зберегла всякі написи на стінах про події різних віків. На тому кінчаю мою розмову. Напевно, що не мало, а найбільше втратила література через повалення Монастиря такого старого, яким був Скит місцем чудес на горі в Почаєві, – загосподарювалися ченці в Скиті, новозбудованому Потоцьким, маючи такий довголітний зв'язок з святою горою Старо-Скитець, – і трудилися ченці з покликанням до літератури, пересічно провадили хроніку, щоби можна було утримати Старий Скит Почаївський у часах знищувальної руїни нападників, то ченці Старого Скиту, яких перенесли до нового Почаївського Монастиря, збудованого Потоцьким, на якого покладають тепер надію всі ченці разом, як старого, так також і нового Монастиря.

Року 1732, дня 13 липня.

*Почаївський Монастир Василіан
Провінціал*

MONASTYR SKIT.¹⁾

Представляя́ю описание́ этого́ Монастыря́ начинаю́ передъ заложе́ниемъ его́. Предъ заложе́ниемъ Монастыря́ Skitъ мѣстность́ та́ была́ пу́щца́ ласова́, въ кото́рой панова́ли то́лько ди́кие звѣ́рзета́, пта́ки ди́кие, кото́рыхъ рѣ́дко́ мо́жно́ бы́ло́ спотка́тъ гдѣ́ индѣ́й какъ́ ту́ въ́ этихъ мѣ́стностиа́хъ око́льныхъ зна́йдова́ли́ се́бя́ рѣ́зно-га́тнковые́ какъ́ звѣ́рзета́, такъ́ и ди́кие пта́ки, для́ кото́рыхъ въ́ Евро́пѣ́ же́ще́ не́ бы́ло́ друго́го́ мѣ́ста́ ле́пше́го́ и вы́годне́йше́го́, какъ́ въ́ этихъ ласовыхъ пу́щцахъ безъ́ прѣ́скודה́ для́ нихъ во́льного́ жы́тя́ и ихъ прѣ́двѣ́чной родзи́ней мѣ́стностиа́. Бы́ва́ло́ ама́торы́ прѣ́ѣ́зжа́ю́ на́ по́лова́ние, не́ такъ́ на́ по́лова́ние, какъ́ на́ widowiskó ди́кихъ двѣ́рзета́ и ди́кихъ пта́ковъ, кото́ре́ въ́во́дза́ю́ чело́вѣ́ка въ́ wielkié podziwienié, какъ́ powiadá pan Turkól,²⁾ патрза́ю́ на́ те́ звѣ́рзета́ на́ по́лова́нии́ и на́ ди́кие пта́ки. Людзѣ́ powiadáю́ не́кто́ры, żé badáю́ i wátpiá́ o istnieniú Bogá, jakъ́ ná ziemi, такъ́ i въ́ Niebié, tó popatrъ́ sié́ ná té żýjącé tú wъ́ tej́ pustyní bezgłósnejъ́ któ nadъ́ nimí panujé, abý oní żýlí takъ́ wolnó i bezъ́ wszystkiegó panowániá ziemskiegó nadъ́ sobá. Pomyślъ́ i wglá́b sié́ wъ́ rozmyslánie, tó Bógъ́ Wszećhmócný Panъ́ Niebá i ziemí opiekujé sié́ nadъ́ wszystkimí żýją-

¹ Під таким заголовком ми пропонуємо прихильній увазі наших читачів, цілком випадково діставши нам, польсько-василіанський рукопис першої половини XVIII ст., а саме 1732 року, написаний в Почаєві на Волині. Змістом своїм рукопис цей доволі ґрунтовно ознайомлює нас з початковою і давньою історією Православного Почаївського монастиря, – і в цьому відношенні являє собою цінний історичний документ. Важлива в даному випадку та обставина, що автор цього рукопису – польсько-василіанський монах, не заперечує безсумнівний істини, прямо і правдиво говорить, що монастир Почаєвський заснований православним ченцем – греком Мефодієм для православних же ченців, і що все в тому монастирі здавен було православне і нічого не було лагіно-уніатського. Рукопис цей після досить ґрунтовного ознайомлення з другим обширним польсько-василіанським рукописом поч. XVIII ст., а саме 1702 року, написаний гакож в Почаєві і який зберігає в собі детальний життєпис засновника Почаївського монастиря – грека Мефодія, – бачиться нами особливо в другій своїй половині, нічим іншим, як коротким витягом із цього останнього. На основі ж цього останнього рукопису нами складеного, достойного повної уваги життєпис Мефодія Почаївського.

Прот. М. Тр-ський

² Туркул – благочестивий і боголюбивий чоловік, шляхтич із м. Тернополя в Галичині (див. польсько-василіанський рукопис 1702 року, в якому ґрунтовно подано життєпис Мефодія Почаївського)

tęmi tu na ziemi, jak nad człowiekiem, tak i nad żyjącymi, panowanie Jego,—Tego który na wysokościach, co widzi wszystko swoim okiem na tem padolunności ziemskiej.—Chociaż ludzi niektórzy powiadają, że Boga niema na świecie i nie było Jego nigdy, ale ja bracia moi wielebni powiadam, że Bóg na Niebie był, jest i będzie i końca bóstwu być nie może, tak do mego rozumu włąbiło się. Moi kochani bracia, co wy możecie powiedzieć na moje opowiadanie obecni tu wszyscy patrząc widowisko pustynne, na życie żyjących wolno panujących tej pustyni. Jeden z towarzyszków powiada: teraz nasza rozmowa na niektóry czas przerwie się dla tego, że wieczór nadchodzi, słońce się opuszcza na spoczynek, a my nie wiemy gdzie będzie nasz spoczynek, trzeba nam bracia przygotować się na spoczynek nocny i wybrać miejsce wygodne, dla przepędzenia nocy w tych dzikich bezludnych pustyniach.

Opowiadanie Turkula było na wysokiej górze, która ma w sąsiedztwie drugą górę, mniejsza od tej góry, na której była rozmowa. Góra, na której była rozmowa bardzo wysoka, stać na zachód twarzą, to trzy góry na prawo,—jedna góra bliżej na prawo rozmownej mniejsza, a na prawo drugiej mniejsza tej, a na prawo trzeciej góra z jednej strony miernie spuszcza się, a z drugiej strony zapada; i tak dla przepędzenia nocy pojechali na górę, z której zostało się tych trzy dwie na lewo, a jedna z tyłu i dwie między sobą góry komunikujące ze wschodem i zachodem; od jednej druga będzie na wschód, a druga na zachód. Oto teraz i na tej górze osiedlili się dla przepędzenia nocy na samym wierzchołku góry; ta góra przedstawiała sobą jakby nasypań, bo wszędzie i ze wszystkich stron miernie poniża się i na spuszczaniu z góry na zachód wypływa źródło, gdzie wyrobili sami rynewkę i wstawili wypalony pień, dla tego że to była rzadka woda dla picia, co do zdrowia ludzkiego. Podówczas kiedy przepędzali noc, to było 1198 roku 17 kwietnia; na tem polowaniu było 11 panów i 18 pomocników do polowania, którzy wszyscy przepędzali noc na tej górze. Na polowanie oni przyjechali z majątku Perohina, Budnia, Lwowa, i Krakowa, bo niektórzy z nich mieli dobra niedaleko tych pustyni dzikich, bezludnych, jako też Pan Center i Potocki obywateli z Halicza i gór Karpackich. Na te miejsce zawsze przyjeżdżali te państwo dwa razy na rok w jesień i wiosną; często im w tych miejscowościach były różne widowiska zadziwione; taka była raz jednego widzialność przybyciu tych wszystkich panów prócz Centera i dwóch ludzi. Tak jednego razu kiedy było polowanie w jesieni 1197 roku 25 listopada, noc była ciemna, rozłożyli wielki ogień, podówczas kiedy wszyscy byli obecni około ognia, to nad górą na zachód zagrzmiało i grzmiało do góry gdzie przepędzali noc, tu się skończyło; w tej chwili zjawia się jeleni nad ogień, zaczęli do niego strzelać wszyscy, ale nie zabili go,

wypuścili na niego pietnaście strzał, a on naprzeciwko stoi ognia, stoi bez żadnego ruchu,—kiedy poszli do niego co się stało z nim, to nie dochodząc kroków dwa zniknął z oczów, a od tego miejsca czekotało od dołu do wierzchołka, jak bądź gwiazda spadająca z Nieba przedłużając sznurkiem, którego jeden koniec na ziemi, a drugi był w obłokach; przestraszyli się wszyscy na ten widok, powracali się do ogniska i zaczęli opowiadać chwałę w Imię Boga, i zaczęli prowadzić rozmowę między sobą, co to może oznaczać, czy to jest dobre, czy złe,—ale wszyscy potwierdzili, że to jest tajemnica Boska. Noc tę przepędzili bez nocnego spoczynku, a na drugi dzień pojechali do domu. Na wiosnę 1198 roku 17 kwietnia znowu przyjechali na polowanie i z nimi pan Cęter przyjechał i dwóch ludzi Michał i Tomasz, i noc przepędzili na tej samej górze, i oto ostatniej nocy panu Turkułowi zjawiła się we śnie panienska i zaczęła mówić: wy tu obrali sobie miejsce dla apoczynku nocy i bardzo sobie upodobali, i ja upodobałam, bo to miejsce jest na którym jawiła się i będzie chwala na cześć Chwalebnej przed tron Ojca Niebieskiego. Kiedy ocucił się ze snu spojrzał do góry i zobaczył nad sobą jak bądź to by garść polączaj się słomy nie więcej dziewięć łokci nad głową, pobudził wszystkich swoich towarzyszy, to gdy wszyscy powstali na nogi, to ogień polączy się na powietrzu poleciał na górę zachodnią; aby zrewidować co to jest, odprawiła się na tę górę połowa ludzi będących, gdzie poleciał ogień, a połowa została się tu dla zwiady co to jest; te ognisko zaczęło przelatywać z jednej na drugą górę, to trwało długo,—przeleci ognisko na górę, pobędzie w powietrzu minut pięć, a potem na drugą— tam minut pięć; jak ci, tak i drudzy nie mogli dojść tajemnicę tego ognia cudu; zeszli się na tę samą górę, gdzie przepędzili noc, to ogień nie przestając jak przedtem, lotając z jednej góry na drugą; na ostatek leciało ognisko na górę zachodnią i zaczęło latać po nad wszystką górą, na wszystkie cztery strony, wyleciało ognisko na środek góry i stało w powietrzu nad samą ziemią, potrwało to nie więcej pół godziny na środku nad ziemią ognisko i zniknęło do obłoków sznurkiem, przedłużającym jeden koniec na ziemię, a drugi w obłokach. Koniec oderwał się od sznurka w obłokach i zniknął na górze; to było w nocy o godzinie pół do drugiej; kiedy dzień się począł nadchodzić i gwiazda poranna pokazała się, każdy tu z obecnych towarzyszy upadł na kolana i zaczęli opowiadać razem chwałę Najwyższemu Stwórcy za Jego cudowne widzenie i zaczęli radę prowadzić między sobą, że niezawodnie te miejsce jest święte, i na jednej z tych gór postawimy pamiatkę, któraby trwała na wieki i wszyscy byli zgłośni na to, dopuki odjechali od tego miejsca cudownego, przetrwało do wieczora. Na tej górze gdzie nocowali wykopali w ziemi chałupkę, a pośrodku wyrobili z ziemi

krągły oglejowany słup, i na tym słupie położyli chleb, sól i wodę, a na drzewach na cztery strony obok chałupki powyrabiali nadpisy, na każdym drzewie na czterech stronach, kiedy to cudowne zjawisko zdarzyło; a na drugiej górze położyli kamień, obsadzili drzewem po liczbie tyle, ile było wszystkich ludzi obecnie, a godzinie 6-iej nad wieczór tego samego dnia odprawili się do domu z podziwieniem wielkim i niezostawić to miejsce bez uwagi należytej; kiedy oni przyjechali do swoich dóbr, to zaczęli wszystko opowiadać, co się im zdarzało na polowaniu widzieć za cudowne widowisko, a także zaczęli sądzić na połowę jak nie złe, to dobre, ale więcej utwierdzali, że to jest widzenie tajemnicy Boskiej. I tak od tego czasu zaczęli odwiedzać Skit górę częściej, niżli przedtem na polowanie i na tej górze postanowił sobie pan Turkuł założyć małą kaplicę na oście i chwałę tego cudu w 1203 roku 1 Maja. Kaplica była wybudowaną z drzewa, narąbanego na tej samej górze, dębiny. Kaplica miała VI łokci długości i cztery szerokości; zbudowana ona była na podobieństwo studni bez fundamentu i słupów, a prosto w zarąbanie i z wolnem chodem do wejścia kaplicy, bo drzwi nie były zrobione, a tylko otwór. Na przeciwko wejścia do kaplicy był Obraz Najświętszej Maryi Panny, stojąc na ognisku i przed nią na stoliku leżał chleb, woda i sól a po stronach scian na drzewie w kaplicy jak z jednej, tak i z drugiej strony powyrąbywane nadpisy na jakie konto ta kaplica wybudowana i kto wybudował, a nad obrazem był mały otwór, gdzie miało być okno 1 łokieć w kwadracie, podłogą była ziemia własna nie trącona, a została w całości tak, jak była wyrobiona poduwczas chałupka, tylko zniesli słup wyrobiony z ziemi, a na miejscu jego postawiony stoliczek. Dach był pokryty drzewem i bez sufitu. Obraz przywieziony Panem Turkułem i z własnego domu, którego wymalował Mefody,¹⁾ który przybył z Grecyi i gościł we własnym domu pana Turkuła VIII dni, a na końcu odejścia przez dwa dni wymalował Obraz Najświętszej Maryi Panny w ognisku stojącej na lipowej desce, olejną farbą, II łokci wysokości i 1 łokieć z $\frac{1}{2}$ szerokości. Wyrobiony ten Obraz na rozkaz pana Turkuła cudownego widzenia na górach, gdzie skitali się na polowanie. Kiedy Obraz namalował, to pobłogosławił pana Turkuła tym obrzędowym Obrazem i powiedział: „ja ten Obraz namalował na cudowne miejsce zanies go” i podpisał na cudowną pamiatkę. I tak Obraz, który w kaplicy namalowany Mefodym 1213 roku 13 lutego. Kiedy Mefody zegnał się wychodząc z domu Turkuła, to zapowiedział, odwiedzając strony Greekie i nawiedzić świątynie Greekie miejsca cudownego nie opuścić bez ubylnej uwagi. Turkuł dał słowo prawdziwe, że to wżystko wypełni z nale-

¹⁾ Мeфодій – засновник Почаївського монастиря, родом грек, народився 1091 р. (див. польсько-василіанський рукопис 1702 року)

żyłą chęcią. Po odejściu gościa z domu upłynęło 2 lata i Turkuł pojechał do Grecyi, na drodze ciężko zachorował i aby wyzdrowieć i odwiedzić Greckie świątynie postanowił sobie wybudować świątynię,—choroba była niedługa, przyjechał do Grecyi, każdą świątynię nie minął, zachodził do mnichów, rozpytywał się ich o tajemnicy Boskiej i opowiadał swoje cudowne zdarzenie, na ostatek zapielgrzymował na Afon, tu w jednej świątyni poznał się bardzo blisko z Dyakonem¹⁾ opowiedział jemu cudowne swoje widowisko. Dyakon powiedział: „po skończonej pielgrzymości zajdziesz do mnie, to ja razem z tobą popielgrzymuję na cudowne miejsce i przy pomocy Boskiej założymy tam świątynię, bo to miejsce jest świętą.“ Upłynęło VI lat i towarzyszy przypielgrzymowali do góry, gdzie były cuda, nie zachodząc do domu Turkuła,—na cudownej górze przepędzili dobę, to było 1219 roku 16 sierpnia. Dyakon postanowił sobie nieopuszczać tego miejsca aż do śmierci, bo pierwszej nocy i jemu przybycia z Dyakonem, pokazało się cudowne widowisko, a Turkuł poszedł do domu majątku Urnina, opowiedział swemu domu taką chwałę i cześć cudownej góry, na te miejsce pojechała cała familia P. Turkuła. Kiedy przyjechali, to Dyakon stał na kolanach i modlił się przez 1¹/₂ godziny, dopóki nie skoczył nabożeństwo i nie mając żadnej uwagi na przybyłych, którzy prosili opowiadania przez ten czas, bo myśleli, że tak długo czekają i odpowiedzi żadnej nie będą mieć. Po skończonem nabożeństwie wstał i powiada: „w Imię Pana naszego Jezusa Chrystusa przyszlście do mnie na te święte miejsce moi najmilszi pielgrzymi i bracia,—opowiem wam, że to miejsce góry jak jednej, tak i drugiej jest dla chwały i wielbienia ludu prawowiernego; od kiedy ja tu jestem na tej górze w przeciągu IV dni, to żadnej nocy nie było bez cudownego widowiska, cud zjawia się w postaci obrazu ognistego, który stoi w tej kaplicy nad górą na lokci X od ziemi, ale cud ten niknie na sąsiedniej górze, która jest na zachod ^m/_{iv} mile odległości, oznacza, że ta góra jest początek, a tamta koniec czei i uwielbienia ludu prawowiernego. Tu nic nie pozostaje, jak tylko założyć monaster, do którego by prawowierny lud zgromadzał się dla czei Ojca Niebieskiego, tu na tej górze zamior położymy niezawodny za pomocą Boską, na tym cudownym miejscu założymy mały Monaster, bo za pomocą widać Najświętszej Maryi Panny lud prawowierny otrzymywał będzie nagrodę, która jest w Niebiesiach i razem lekarką ziemską dla ludu, uciekającego się w różnych utrapieniach na tym cudownym przybytku.“ Po skończonej rozmowie Turkuł odjechał

¹⁾ Діакон – це той же Мефодій. По смиренню своєму він завжди називав себе “Діаконом”, тобто слугою Божим, хоч і мав вищий священничий сан (див. польсько-василіанський рукопис 1702 року)

razem ze swoją rodziną do swego domu, a Dyakon Bonifacy¹⁾ został się na swoim zostającym trudzie, który sobie upodobał więcej jak swoje własne życie. Nie zwracając żadnej uwagi, że każdej nocy powiedzieli dzikie zwierzęta jego mieszkanie i zagłuszeni swoim rykiem, cisza pustynna podówczas nocy samotnej i nie tylko nie mieli uwagi żadnej dzikie zwierzęta przy powiedzaniu mojej świętej mieszkalności, która była bezzaszczytna, nie miała żadnego zamknięcia, a tylko wolny wchód, ale leżeli się naprzeciwko otworu i jak by z uwagą i ciekawością patrzali się na mnie i słuchali nabożeństwa, a po skończonym nabożeństwie kiedyś odchodził na spoczynek, to i zwierzęta odchodziły od mego mieszkania i znowu zaczynają rykać, które żadnego głosu nie podają przy nawiedzaniu mieszkania. Jak widać za Opieką Boską człowiekowi właśnie nie stanie się złego. Takie samotne życie w tej pustyni bezładnej Dyakona Bonifacego, który trawiać na modlitwie dzień i noc i nie jedząc tylko ledno korzonki i grzyby. Nie długo to potrwało, przyjechał Turkuł przez dwa tygodnie razem z ludźmi i pozwoleniem od Ceatera²⁾ do którego należała wierszohowina na której monastyr trzeba było wybudować. I tak monastyr dla czerńców około Poczajowa odległego ^{III}/_{IV} mile założony w 1219 roku 29 sierpnia P. Turkułem i nazwany Monastyr Skit w Poczajowie, a przedtem, to jest założeniem Monastyru była tylko bezładna pustynia, a z założeniem Monastyru nazwano Poczajew (poczajowem), gdzie zaczął pokazywać się cud Boski. Pierwszego dnia nic nie robili, a tylko obrali miejsce dla Monastyru gdzie go było wybudować, — kiedy miejsce wybrali, poświęcili nie tylko miejsce dla Monastyru, ale i całą górę, aż do samego podnóża z krzyżem w ręku, który przyniesiony z Grecyi Mefodym i tak z tym co mieli w ręku poszli na górę sąsiednią, gdzie to samo powtórzyli. Kiedy skończyli obejście z krzyżem i wodą święconą po cudownych miejscach i wrócili się założyciele, to nadechodziło słońce ku spoczynkowi, usiedli do jedzenia i najpierw połamali chleb i jedli sałac solo, których obniecili podówczas poświęcenia cudownego miejsca, a potem zwykłym obyczajem przystąpili do jedzenia. Nastąpiła noc ludzkie liczbą XII i sam P. Turkuł obłożył się naokoło ognia rozłożonego, a dyakon Mefody zwykle spędza na modlitwie w kaplicy. Otoż tej nocy pokazał się cud Boski w obec wszystkich towarzyszy, o godzinie XII-jej w nocy oświecona była cała góra niewidzącem blaskiem w przeciągu trzech godzin i przeszło na sąsiednią górę i trwało

¹ Bonifatієм найменував Мefодія Пагірарх Константинопольський за величезну кількість зроблених ним добрих справ (див. польсько-базиліанський рукопис 1702 року)

² Шляхтич Михайло Центер надав утідиі монастирю Почаївському і на прохання Івана Туркула, з благословення Мefодія, видав в 1213 році 11 лютого документ — "Дипломат" — на вічне право володіти утідиіми і доходами з них (див. польсько-василіанський рукопис 1702 року)

do wschodu porannej gwiazdy, a potem wszystek świat zeszedł się w jeden kłębek i zniknął przeciągającym sznurkiem od ziemi; wszystek lud zachwycony był przez całą noc w strachu Boskiem, który spędzał na modlitwie, aż do pokazania porannej gwiazdy, a potem położył się na spoczynek. Mefody widział inne cudowne widzenie w swojej kaplicy. Pokazało się jemu, że w kaplicy zrobił się wielki Monastyr na podobieństwo Afońskiemu Najświętszej P. Maryi oblubienicy Eliasza proroka i był Mefody zachwycony też samo do pokazania się porannej gwiazdy. Kiedy nastąpił poranek, to Dyakon przyszedł do ludu powitając ich, że jest z niemi Bóg, który będzie przybytkiem tego świętego miejsca; lud zaczął opowiadać cudownego widzenia zjawisko, a dyakon zaczął opowiadać swoje cudowne widzenie, za co wszyscy zaczęli chwalić Boga, padając na kolana. Na tem skończyła się rozmowa wszystkich tu obecnych. Potem wstali przyjęli się do roboty dla założenia Monastyru Skit w Poczajowie, najpierw zaczęli rąbać drzewo dębowe na tej samej górze mieli zakładać Monastyr. Przez całych dwa tygodnie przygotowali ludzie drzewo na Monastyr. Monastyr założyli na XV łokci szerokości i XX długości, sciany zakładali na podobieństwo studni cepy z przyłączeniem domu Monastyra dla czerńca liczbą do dwudziestu. Przez pół roku wybudowali dla dwudziestu czerńców Monastyr z pomieszkaniem; podczas roboty Dyakon Mefody pracował razem z ludźmi nie zwracając żadnej uwagi na ciężkie roboty cieślarskie. P. Turkuł też samo małe roboty pomagał, nie patrząc na podeszłe lata Pana Turkuła; bardzo często przyjeżdżała do Monastyru i przy robocie cała familia pracowała. Lecz przez ten czas cudu żadnego nie było a chociaż jaki cud i był w kaplicy, to dyakon nie rozpowiadał przed nikim, a tylko zapisywał w swojej kaplicy na scianie po jednej i drugiej stronie we srodku na greckim języku, tak że jego nadpisaniami prawie wszystkie sciany były spisane w przeciągu jego życia tu w tej kaplicy, która była jego siedzibą.

Kiedy Monastyr był wybudowany zupełnie, oświęcili go na Przemienienie Pańskie, przez rok, to jest 1220 rogu, z wielkiem nabożeństwem do Monastyru po oświęceniu postąpiło tych dwunastu robotników, którzy budowali Monastyr dla czerńców, imiona ich: Mikołaj z domu Czworowicz, Geronim z domu Wogołów, Tomasz z domu Czełowicki, Mateusz z domu Sudolowicki, Andrzej z domu Jakubowski, Stanisław Gromadowski, Piotr z domu Chodzokowski, Filip z domu Moczoharów, Józef z domu Gronotyński, Julian z domu Oranowicz, Bonifacy z domu Żarkowicz, Aleksander z domu Howokozy, a Dyakona wybrali na Prowincjała Monastyru, któremu wszyscy dali słowo wypełniać różne roboty Monastyrskie w największych ciężarach, by tu nam położyć życie na tym cudownym miejscu, które my wszyscy byli świadkami tego cudu.

Przy wschodzie do Monastynu wniósł twórcy czworoboczna budowla o jednym piętrze, wznosząc się pomiędzy drzewami wysokimi. Budowla wszystka wybudowana z dębowego drzewa, nieczem nie pomalowana opierająca do Monastynu swoją jedną ścianą, dla zjednoczenia wolnego chodu z Monastyrem i celij czerńca, która zostaje się po prawej stronie do wejścia progu Monastyrskiego, a kaplica Dyakona na lewo, która pozostała w swojej całości, do której Dyakon każdej nocy chodził na modlitwę. Czerńcy prowadzili życie bardzo skromne i świętobliwe, zakonnicze,—dla tego zjednali sobie wielką cześć nie tylko w blizkich okolicach, ale w dalnych ziemiach i u postronnych Janowierców. Założyciel Monastynu Dyakon lub raczej odnowiciel świętego miejsca przywdział na siebie chyme (włosiennicę). Lud który przychodził do Monastynu na Nabożeństwo, widząc ich życie powiadał, że oni wzięli na siebie anielski obraz życia. Prócz tego wrządzenie, przyjmowanie ludu i goszczenia chlebem i solą, gromadziło lud na dwadzieścia mil w okrag do domu cudownego, że nawet i w zimie było pełno pielgrzymujących, jak na jarmark. Nawet rozbojnicy, uczęszczali na nabożeństwo do tego świętego, cudownego miejsca, którzy zostawali się w Monastynu na zawaze i przyjmowali na siebie różne cierpienia w poście i trudy pracując, którzy we dnie pracowali dla własnego Monastynu, a w nocy spędzając na modlitwie dla zbawienia duszy własnej, bo kto z prawowiernych bywało przyjdzie na te święte miejsce, to tak jego wiara wniknę do jego serca, że niektórzy opuszczali swoje dobra ziemskie wszystkie, a miejsca nieopuszczali świętego bez swojej obecności do samej śmierci. Na wszystkich i we wszystkich miejscach Monastynu było tak porządnie i ładnie urządzono, że tylko można było zobaczyć w Greckich świątyniach. Obrazy w Monastynu były namalowane na bizantyjski styl. Dyakonem Mefodym Monastynu w ołtarzu była namalowana Matka Boska, która stoi nogą na węży, a pod spodem nadpis: „Ona starła głowę węża, a nam otworzyła bramę Niebieską do królestwa Niebieskiego,“ a po bokach dwa Anioły w ognisko cieniowate trzymają nad głową koronę, a po stronach drugich dwa ołtarzy małych, na prawo obraz w ołtarzu Bóg Ojciec z nadpisem w dole: „Uciekajcie do mnie, a nasładujecie królestwo Niebieskie,“ a lewej stronie w ołtarzu obraz Zbawiciela wiszącego na krzyżu z nadpisem pod spodem: „Duszo prawowierna chcesz żywota wiecznego, ja jestem życie wieczne,“ a po stronach, na ścianach bokowych męka Pana naszego Jezusa Chrystusa malowana na 12-tu obrazach, na olejnej farbie, tak że wszystkie obrazy malowane Dyakonem Mefodym i podpisane słowiańskim językiem. Namalowane wszystkie obrazy były na dębowych deskach wypracowane własnymi rękami. Księgi i Ewangelje przyniesione Dyakonem z Grecyi, na słowiańskim języku wszystkie napisane były. Cały ubior

do nabożeństwa też był przyniesiony z Grecyi, w którym Dyakon odprawiał zawsze w nim nabożeństwo, jak w Monasteru tak równie też samo i w kaplicy.

Porządek odprawienia służby Bożej w przeciągu całego roku, zaczynając od nowego roku, tak aż do końca roku oznacza należytością i obrzędem odprawiać nabożeństwo, dla czego na każde święto i niedzielę była wypisana Dyakonem instrukcja najcieńsza. Instrukcja była jak do nabożeństwa, tak i dla postu na wielki post przed Wielkanocą i na Adwent przed Bożem Narodzeniem, w których nie tylko jedli raz w dobę, ale i bywało tak, że w dwa na trzeci przez cały jak jednego tak i drugiego post wolno było jeść raz w dobę kawałek chleba i kubek wody, a przed Wielkanocą dwa dni, — wielki Piątek i Sobota nie wolno było jeść nic do samego rana Wielkanocy, a na Wielkanoc po odprawieniu nabożeństwa zasiadli do pożywiania Wielkanocnego chleba, gdzie było przygotowane z nabiałem i to tylko na pierwszy dzień Wielkanocy, a drugie ostatnie dni w zwykłym obyczaju życia, a w niektóre uroczyste świąteczne dni pozwolono było jeść z olejem i to raz na dobę. Na przemienienie Pańskie dozwolono było jeść rybę i to tylko raz. Na Boże Narodzenie też dozwolono było jeść z nabiałem, a w niektóre święta wcale było z postem, w przeciągu od nieszybor pierwszych aż po Nieszporach drugich tego święta o 10 godzinie. I tak w przeciągu całego roku od roku w takim obyczaju i zwyczaju prowadzili życie zakonne Monasteru Skit w Poczajowie na tym cudownym padole w pierwszych latach wiekowych. Roboty wszystkie co się należało do Monastyrskich potrzeb były wypełnione własnymi rękoma czerńca, jak w Monasteru, tak na polu do których należało się sto trzydzieści dni ornego pola; wyrobione pracą własną czerńca, na którym przedtem był głóchy las i sianokosu trzysta kosorzów, a lasu należało się do Monastyrn na 10 godzin obchodu w około dla człowieka; tyle było wszystkiego ziemi; rola była własnością Monastyrn Poczajowskiego, która oddana na własność wiekowieczną P. Centerem Monastyrn Skit w Poczajowie na górze cudownego miejsca poswiadczona własną swoją opeconością. Kaplica Mefody była za bramą Monastyrską, obrosnięta chrustem, do której prowadziła wążka jednemu przejść ścieżka. Wyszedłszy przez wewnętrzną bramą Monastyrską i na tej stronie na niej znajdują się dwa płasko-wypukłe filary obrzucone pomalowanymi farbami gzymsów, a w środku znajdują się następne obrazy, nad wielkim otworem na środku obraz Zbawiciela w obłokach. Niżej tego okna przy filarach w płytkich wykrojeniach na lewej stronie obraz z napisem w wierzchu „Święty Apostoł Jakób,“ a na prawej — drugi obraz z napisem w wierzchu „8-ty Apostoł Joan Bohosław.“ Nieco niżej na wążkiem błękitnym pręgu ciągnącym się także przez filary następny

napis żółtą farbą. „Roku 1213 był cud;¹⁾ i wybudowana ta kaplica kosztem Pana Turkuła dla czci uwielbienia miejsca tego.“ Nad samem sklepieniem od wschodu kaplicy symbol Opatrzności z nadpisem wewnątrz: „Sawaof“ a po bokach dwie głowy wodnisto cieniowane. Potem obok otworu w płytkich wykrojeniach z lewej strony obraz z nadpisem w wierzchu „sprawiedliwy Mikołaj Święty, który cuda czynił.“ Święty ten trzyma zwitek z nadpisem: „Boże, nie przestawaj cuda czynić na tym padolu.“—Z prawej zaś—obraz z nadpisem u wierzchu: „Bracia moi, jeżeli ciałem odejdę od was, ale duchem z wami będę zawsze“ i na tym obrazie wymalowany Mefody.—Nadpisy na tych wszystkich obrazach napisane na słowiańskim języku. Mefody do starości podszelży pracował Monasterowi Poczajowskiemu na świętej tej cudownej górze, który przed śmiercią dwa lata nie wychodząc z kaplicy, a kiedy zachorował i położył się na śmiertelnym grobowcu, to przywoławszy wszystkich swoich braci on zapowiedział im o rozłączeniu od cudownego miejsca, ja zostawuje was samych tu i żebyście byli dobremi świadkami cudownego miejsca i dla rządzenia i kierowanie wami wybierzcie sobie ze środka waszego czerńca, kto by wami prawowrotnie kierował i waszem Monasterem; i zapowiedział po jego śmierci grób dla niego zrobić u nieprzystąpnego kamienia, gdzie własnym za życia był przygotowany Mefodym Dyakonem. Jakiem sposobem zakończył swe życie Mefody, to nie wiadomo, lecz tylko jednego ranku długo nie jawiał się do czerńca, który zawsze z rana przed nabożeństwem nawiedzał czerńca i był w obecności nabożeństwa, ale jednego ranku nie jawił się starszek jak do czerńca, tak i do Monasteru. Posłali jednego czerńca, który przyszedł na powrót i oznajmił, że Mefody już nie żyje. Kiedy poszli do niego wszyscy czerńcy, to zostali umarłego ze złożonemi rękoma na piersiach. Popatrzeni się czerńcy na swego Ojca, którzy stracili dobrego kierownika i trudnicieła i utrzymującego czerńca we wszystkich pasterskich zwyczajach i obyczajach Monasteryn Poczajowskiego miejsca cudownego. Dobry ten pasterz, który pasie owcy swoje. Mefody rzeczywiście był dobry Pasterz, bo oddawał sam siebie za swych braci na znuzenie, modlitwami jak dzień, tak noc nigdy nie przestawiając modlić się, aby Opatrzność Boska nie zostawiła bez swego przybytku tego cudownego miejsca. Mefody poleżał po swojej śmierci dwa dni, a na trzeci z należytością i uszanowaniem położyli go do grobu własnym wryty, niedaleko kaplicy, w którym zapowiedział za swego żywota zasypać ciało jego ziemią i nałożyć kamień z nadpisem po życzeniu czerńca, Czerńcy położyli kamień nad zwłok, na podobieństwo kamienia tego, pod którym założona sekreta świętości, to jest srebrny kielich, w któ-

¹⁾ Рік 1213-й вказує на час здійсненого чуда, а каплиця, як сказано вище, побудована в 1203 році 1 травня

tym częścią S-go Mikołaja Niceńskiego przyniesiona Mefodym z sobą z Jerozolimu, a na świętościach położony kamień z nadpisem: Góra ta święta i niech będzie świętość w kielichu srebrnym na 1½ łokcia w ziemi i nałożone kamieniem w kaplicy pod ołtarzem. Na grobie Mefody położyli czerńcy kamień z nadpisem: „tu leży wozobnowiciel i strażnik miejsca świętego.“ Po jego śmierci Monaster w Poczajowie prowadził się i kierował się przez kilka lat zwykłym tórem, jak było za życia Mefody i czerńcy pozostające, sami z swych czerńców wybrali nastawnika Monasteru Poczajowskiego na cudownym miejscu, gdzie każdego roku nie było bez widoków cudownych. Mefody przeżył 97¹⁾ lat i umarł 1228 roku 3-go czerwca, w Skicie założona była szkoła teologiczna, i czerńców mszalnych była liczba dwadzieścia pięć, zaś wszystkich z monasterskimi filialnemi sto. Wtady Skit Poczajowski dzierżył proteę nad Monasterami Podolskimi, Białzkimi i Wołyńskimi i był, że tak powiem, błogosławioną górą i świętem miejscem w tej ziemi do czasów przeniesienia na drugą sąsiednią górę, gdzie cudowna stopa Matki Bożej; w Skicie założona była drukarnia razem. Dwa razy na Skit były napady.—Trzy razy była morowa choroba i jednego razu wymarli, tylko zostało się pięć czerńców na cały Monaster. Te smuty dla Monasteru były w szesnastym wieku, a szkoła razem z drukarnią była założona w piętnastym wieku,—dowodem tego wszystkiego pokazuje kaplica starożytna, w której nadpisy wszędzie na scianie różno-wiekowych dziejów. Na tem kończę moją rozprawę. Zapewno, że nie mało, a najwięcej straciła literatura przez zniesienie Monasteru tak starego, jakim był Skit na górze w Poczajowie cudownego miejsca,—zwłaszcza że czerńcy w Skicie nowoobudowany Potockim, mając tak długo letri związek ze świętą górą Staro-Skitec,—i trudnili się czerńcy z powzięcia literaturą, szczególnie kronikarstwem żeby można było utrzymać Stary Skit Poczajowski w czasach burzliwych gwałtów napadających, to czerńcy Starego Skitu przeniesieni zostali do nowego Monasteru Poczajowskiego, wybudowanego Potockim do którego opierając się teraz wszyscy jak starego tak też i nowego w jedno.

Roku 1732, dnia 13 lipca.

Poczajowsk Monaster Bazyljan Prowincyał.²⁾

¹⁾ Число років життя Мєфодія вказано неврно. В польсько-василіанському рукопису 1702 року сказано, що Мєфодій родився в 1091 році, що відповідає цілковито з історією подальшого його життя і діяльністю; відповідно в рік смерті Мєфодія (1228 р.) йому було 137 років

²⁾ Прізвисьце провінціала, по причині не розбірливого підпису, прочитати неможливо

МОЇ ДУМКИ З ПРИВОДУ ПЕРЕКЛАДУ

На пропозицію пана Володимира Рожка зробити свій варіант перекладу з польської мови написаного в XVIII ст. монахом уніятської церкви опису я дуже радо погодилася. Цікавила мене польська мова XVIII ст., висловлення думки, будова речень та підбір слів. Думала над тим, чи зможу зрозуміти, перекласти, бо моє знання польської мови є з половини XX ст., і тепер я ще володію цією мовою. Колись в юнацькому віці читала літературні книжки польських авторів, цікавили мене їх політичні погляди на наші західні землі України. Не менше мене зацікавив опис ченця про Почаївські Гори (звітрилого Кременецького кряжу), їх положення, віддаль поміж собою, флора і фауна, де проводилися полювання. Це було велике чудо, що пан Володимир Рожко віднайшов в архівах цей дорогоцінний опис.

Перекладаючи це документальне джерело, старалася відновити мовний дух XVIII ст., не змінювати будови речень, розділових знаків, підбирати відповідні слова, бо ці польські слова ще були дуже добре знані на Волині і Холмщині в 40-х роках минулого століття. Була тим здивована, що всі слова були мені зрозумілі, тільки будова речень була відмінна. Зауважувала великий вплив латинської граматики, бо вивчала латину 5 років у гімназії, особливо в тому, що присудок – дієслово було в кінці багатьох речень, а також часто вживався дієіменник.

Вдячна пану Володимирі Рожку, що мені запропонував зробити свій варіант перекладу, цим джерелом про Монастир Скит даємо відповідь – хто ж був насправді засновником Почаївського монастиря, який пережив часи розквіту за княжої Русі, татарське лихоліття, століття унії – полонізації, московське біле і червоне панування, а тепер доводиться переживати залишки московської патріархії, але ми всі волиняни – українці знаємо і твердо віримо, що це тільки на короткий час, бо нема нічого вічного, імперії розпалися, вороже панування в Україні і нашій Церкві прийшло до кінця. За малими винятками, бо до ченців у Почаєві не дійшло ще слово Правди і пошани до своєї Батьківщини. Бракує їм національної гідності, вони мають служити Україні і своєму багатостраждальному народові.

Любов ВАСИЛІВ-БАЗЮК
м. Торонто

*Видано коштом
пані Любов Василів-Базюк,
Торонто, Канада*

Наукове видання

МОНАСТІР СКІТ

МОНАСТЫР СКИТ

Перекладачі
Володимир Рожко
Любов Василів-Базюк

Технічний редактор – *Л. П. Борсук*
Обкладинка – *А. В. Чухилевич*
Комп'ютерна верстка – *Л. П. Денисюк*

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,09 .
Наклад 200 прим. Зам. 522 .

ПрАТ «Волинська обласна друкарня»
43010 м. Луцьк, просп. Волі, 27. Тел. 24-41-73, 24-15-27.

Свідоцтво про Державну реєстрацію ДК № 3955 від 14. 01. 2011 р.

Верстка, друк та палітурні роботи ПрАТ «Волинська обласна друкарня»
43010 м. Луцьк, просп. Волі, 27, тел. 24-25-07.

М 77

Монастир Скит / перекл. Володимир Рожко, Любов Василів-Базюк.
– Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2014. – 36 с.

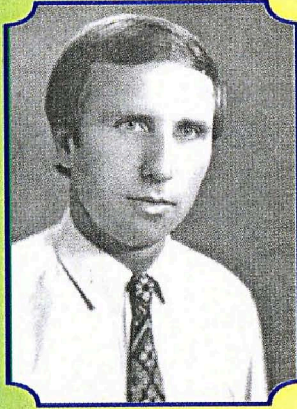
Переклад опису невідомого автора під назвою “Монастир Скит” польською мовою здійснили Володимир Рожко та Любов Василів-Базюк.

Це збережене писемне джерело 1732 року належить до найбільш давніх з ранньої історії Почаївського іонастиря.

УДК 271.22
ББК 86.372

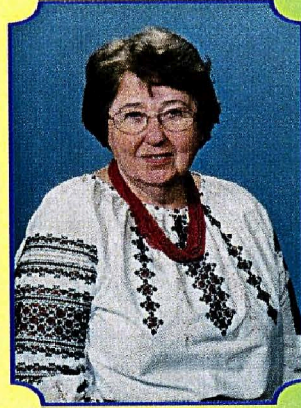
10.00

кр.

**Володимир
РОЖКО**

Кандидат церковно-
історичних наук,
історик-архівіст,
дійсний член
Інституту дослідів
Волині у Вінніпезі,
Канада і його
представник в
Україні, почесний
професор СЕНУ
ім. Лесі Українки,
викладач ВПБА

**Любов
ВАСИЛІВ-БАЗЮК**

м. Торонто,
Канада
Почесний професор
СЕНУ ім. Лесі
Українки,
магістр науки
бібліотекарства
і інформацій